

જોડણીના નિયમો

૧. તત્સમ શબ્દો

૧. સંસ્કૃતના તત્સમ શબ્દોની જોડણી મૂળ પ્રમાણે કરવી ઉદા. મતિ; ગુરુ; વિદ્યાર્થિની.

૨. ભાષામાં તત્સમ તથા તદ્ભવ બંને રૂપો પ્રચલિત હોય તો બંને સ્વીકારવાં. ઉદા. કઠિન-કઠણ; રાત્રિ-રાત; દશ-દસ; કાલ-કાળ; નહિ-નહીં; ઢૂબઢૂ-આબેઢૂબ; ફર્શ-ફરસ.

૩. જે વ્યંજનાન્ત તત્સમ શબ્દો ગુજરાતી પ્રત્યયો લેતા હોય તેમને અકારાન્ત ગણીને લખવા. ઉદા. વિદ્વાન, જગત, પરિષદ.

આ નિયમ અંગ્રેજી, ફારસી, અરબી વગેરે ભાષાના શબ્દોને પણ લાગુ પડે છે.

૪. પશ્ચાત્, કિંચિત્, અર્થાત્, ક્વચિત્, એવા શબ્દો એકલા આવે અથવા બીજા સંસ્કૃત શબ્દોની સાથે સમાસમાં આવે ત્યારે વ્યંજનાન્ત લખવા. ઉદા. કિંચિત્કર; પશ્ચાત્તાપ.

આવાં અવ્યયો પછી જ્યારે 'જ' આવે ત્યારે તેમને વ્યંજનાન્ત ન લખવાં. ઉદા. ક્વચિત જ.

૫. આરબી, ફારસી તથા અંગ્રેજી ભાષાના શબ્દો લખતાં તે તે ભાષાના વિશિષ્ટ ઉચ્ચારો દર્શાવવા ચિહ્નો ન વાપરવાં. ઉદા. ખિદમત, વિઝિટ, નજર.

૬. 'એ' તથા 'ઓ'ના સાંકડા તથા પહોળા ઉચ્ચારની ભિન્નતા દર્શાવવા ચિહ્નો વાપરવાં નહિ. પરંતુ અંગ્રેજી શબ્દોના 'એ' 'ઓ'ના ઉચ્ચારમાં ભ્રાંતિ ન થાય માટે, તે દર્શાવવા ઊંઘી માત્રાનો ઉપયોગ કરવો. ઉદા. કોફી, ફેશન, ઓગસ્ટ, કોલમ.

૭. અનુસ્વારના ભિન્ન ભિન્ન ઉચ્ચારો દર્શાવવા ચિહ્નો વાપરવાં નહિ.

નોંધ: શક્ય હોય ત્યાં અનુસ્વારના વિકલ્પમાં અનુનાસિકો વાપરી શકાય. ઉદા. અંત, અન્ત; દંડ, દણ્ડ; સાંત, સાન્ત; બેંક, બેન્ક.

૨. હશ્રુતિ તથા યશ્રુતિ

૮. બહેન, વહાણું, વહાલું, પહોળું, મહાવત, શહેર, મહેરબાન, મહાવરો, મહોર જેવા શબ્દોમાં તથા કહે, રહે, પહેર, પહોંચ, જેવા ધાતુઓમાં હ જુદો પાડીને લખવો.

૯. નાનું, મોટું, બીક, સામું, ઊનું, મોર (અ ◦), મોં, મોવું (લોટને), જ્યાં, ત્યાં, ક્યારે, ત્યારે, મારું, તમારું, તારું, તેનું, અમારું, આવું, વગેરેમાં હકાર ન દર્શાવવો.

(એટલે કે, હ જ્યાં દર્શાવવો ત્યાં જુદો પાડીને દર્શાવવો અને ન દર્શાવવો ત્યાં મુદ્દલ ન દર્શાવવો; 'હ'ને આગલા અક્ષર સાથે જોડવો નહિ.)

૧૦. નાહ, ચાહ, સાહ, મોહ, લોહ, દોહ, સોહ એ ધાતુઓ અનિયમિત ગણી તેમનાં દર્શાવ્યાં પ્રમાણે રૂપો સાધિત કરવાં :

નાહ:- નાહું છું; નાહીએ છીએ; નહાય છે; નાહો છો; નાહો, -હ્યા, -હી, -હ્યું, -હ્યાં; નાહીશ; નાહીશું; નહાશો; નહાશે; નહાત; નહાતો, -તી, -તું; નાહનાર; નાહવાનો અથવા નાવાનો; નાહેલો, -લી, -લું; નહા; નહાજે; નાહવું.

નવડા(-રા)વવું; નવાવું; નવાય; નાવણ; નાવણિયો; નવેણ; નવાણ.

ચાહ:- ચાહું છું; ચાહીએ છીએ; ચાહે છે; ચાહો છો; ચાહો, -હ્યા, -હી, -હ્યું, -હ્યાં; ચાહીશ; ચાહીશું; ચાહશે; ચાહશો; ચાહત; ચાહતો, -તી, -તું; ચાહનાર; ચાહવાનો; ચાહેલો, -લી, -લું; ચાહ; ચાહજે; ચાહવું.

ચહવડા(-રા)વવું; ચહવાવું; ચહવાય એ રૂપો શક્ય અને વ્યાકરણ દષ્ટિએ પ્રામાણિક લાગે છે, પણ આવા પ્રયોગો પ્રચલિત નથી.

સાહ:- ચાહ પ્રમાણે

સવડા(-રા)વવું; સવાવું; સવાય.

મોહ:- મોહું છું; મોહીએ છીએ; મોહે છે; મોહો છો; મોહો, -હ્યા, -હી, -હ્યું, -હ્યાં; મોહીશ; મોહીશું; મોહશે; મોહશો; મોહત; મોહતો, -તી, -તું; મોહનાર; મોહવાનો; મોહેલો, -લી, -લું; મોહ; મોહજે; મોહવું.

મોહડા(-રા)વવું; મોહાવું; મોહાય.

લોહ:- લોહું છું; લોહીએ છીએ; લુહે છે; લુહો છો; લોહો,-હા,-હી,-હું,-હાં; લોહીશ; લોહીશું;
લોહશે; લોહશો; લોહત; લોહતો,-તી,-તું; લોહનાર; લોહવાનો અથવા લોવાનો; લોહેલો; -લી; -લું; લોહ;
લોહજે; લોહવું.

લોવડા(રા)વવું; લોવાય; લોવણિયું.

દોહ:- દોહું છું; દોહીએ છીએ; દુહે છે; દુહો છો; દોહો,, -હી,-હું,-હા,-હાં; દોહીશ; દોહીશું; દોહશે;
દોહશો; દુહત અથવા દોહત; દોહતો,-તી,-તું; દોહનાર; દોહવાનો અથવા દોવાનો; દોહેલો,-લી,-લું; દોહ;
દોહજે.

દોવડા(રા)વવું; દોવાવું; દોવણ; દોણી.

કોહ:- સામાન્યતઃ મોહ પ્રમાણે. પણ નીચેનાં રૂપો દર્શાવ્યા પ્રમાણે - કોવડા(રા)વવું; કોવાવું;
કોવાય; કોહપણ; કોહવાણ; કોહવાટ.

સોહ:- મોહ પ્રમાણે.

૧૧. કેટલાક 'ઢ'ને બદલે હ અને ડ છૂટા પાડીને લખે છે. જેમ કે, કહાડવું, વહાડવું. તેમ ન
લખતાં કાઢ, વાઢ, કઢી, ટાઢ, અઢાર, કઢવું એમ લખવું. પરંતુ લઢવું, દાઢમ ન લખતાં લડવું, દાડમ એમ
લખવું. ચડવું, ચઢવું બંને માન્ય ગણવાં.

૧૨. કેટલાક શબ્દોના ઉચ્ચારમાં ગુજરાતના કેટલાક ભાગમાં યશ્રુતિ થાય છે. ઉદા૦ જાત્ય,
આંખ્ય, લાવ્ય, લ્યો, ઘો, ઇ૦. પણ તે લખવામાં દર્શાવવાની જરૂર નથી. જાત, આંખ, લાવ, લો, દો એમ
જ લખવું.

૩. તદ્ભવ શબ્દો

૧૩. અલ્પપ્રાણ અને મહાપ્રાણ સંયુક્ત હોય એવા તદ્ભવ શબ્દોમાં મહાપ્રાણનું દ્વિત્વ કરવું.
ઉદા૦ ચોખ્ખું, ચિઠ્ઠી, પથ્થર, ઝભ્ભો, ઓધ્ધો, સુધ્ધાં, સભ્ભર. પણ ચ તથા છનો યોગ હોય તો ચ્છ લખવું,
છ્છ નહિ. ઉદા૦ અચ્છેર, પચ્છમ, અચ્છું.

૧૪. કેટલાક શબ્દોમાં (ઉદા૦ પારણું, બારણું, શેરડી, દોરડું, ખાંડણી, દળણું, ચાળણી, શેલડી)
ર, ડ, ળ લને બદલે ય ઉચ્ચાર થાય છે; ત્યાં મૂળ રૂપ જ લખવું.

૧૫. અનાદિ 'શ' ના ઉચ્ચારની બાબતમાં કેટલાક શબ્દોમાં પ્રાંતિક ઉચ્ચારભેદ છે. ઉદા૦ ડોશી-ડોસી; માશી-માસી; ભેંશ-ભેંસ; છાશ-છાસ; બારશ-બારસ; એંશી-એંસી. આવા શબ્દોમાં શ અને સ નો વિકલ્પ રાખવો.

૧૬. શક, શોધ, શું માં રૂઢ શ રાખવો; પણ સાકરમાં સ લખવો.

૧૭. વિશે અને વિષે એ બંને રૂપો ચાલે.

૧૮. તદ્ભવ શબ્દોમાં અંત્ય ઈ તથા ઉ, સાનુસ્વાર કે નિરનુસ્વાર, એ અનુક્રમે દીર્ઘ અને હ્રસ્વ લખવાં. ઉદા૦ ઘી; છું; શું; તું; ધણી; વીંછી; અહીં; દહીં; પિયુ; લાડુ; જુદું.

નોંધ- સામાન્ય રીતે ગુજરાતીમાં રુ અથવા રુ લખવાનો રિવાજ નથી; રૂ વિશેષ પ્રચલિત છે. પરંતુ જ્યાં નિયમ પ્રમાણે હ્રસ્વ રુ લખવાનું હોય ત્યાં રુ અથવા રુ લખવું. ઉદા૦ છોકરું-છોકરું, બૈરું-બૈરું. અપવાદ- એકાક્ષરી શબ્દોમાં નિરનુસ્વાર ઊ દીર્ઘ લખવો. ઉદા૦ જૂ, લૂ, થૂ, ભૂ, છૂ.

૧૯. અનંત્ય ઈ તથા ઊ પર આવતા અનુસ્વારનો ઉચ્ચાર પોચો થતો હોય ત્યારે ઈ કે ઊ દીર્ઘ લખવાં. ઉદા૦ ઈંડું; હીંડાડ; ગૂંચવાવ; સીંચણિયું; પીંછું; લૂંટ; પૂંછડું; વરસૂંદ; મીંચામણું.

અપવાદ- કુંવારું, કુંભાર, કુંવર, કુંવરી, સુંવાળું.

૨૦. શબ્દમાં આવતા યુક્તાક્ષરથી જ્યાં આગલા સ્વરને થડકો લાગતો હોય ત્યાં ઈ કે ઊ જે હોય તે હ્રસ્વ લખવો. અનુસ્વારનો ઉચ્ચાર અનુનાસિક જેવો થતો હોય ત્યાં યુક્તાક્ષર ગણવો. ઉદા૦ કિસ્તી, શિસ્ત, ડુક્કર, જુસ્સો, ચુસ્ત, છેતરપિંડી, જિંદગી, જિંગોડી, લુંગી, દુંદ, તુંડાઈ.

નોંધ - સામાન્ય રીતે ગુજરાતીમાં જિ લખવાનો રિવાજ નથી; જિ જ વિશેષ પ્રચલિત છે. પરંતુ જ્યાં નિયમ પ્રમાણે હ્રસ્વ જિ લખવાનું હોય ત્યાં જિ લખવું. ઉદા૦ જિંદગી; જિતાડવું; જિવાડવું.

૨૧. જ્યાં વ્યુત્પત્તિને આધારે જુદી જોડણી ન થતી હોય (જેમ કે, જુદું, ઉદવું, ડિલ) તેવા બે અક્ષરના શબ્દોમાં ઉપાંત્ય ઈ તથા ઊ દીર્ઘ લખવાં. ઉદા૦ ચૂક, થૂઈ, તૂત, ઝૂલો, ઝીણું, જુનો.

અપવાદ - સુધી, દુખ, જુઓ.

નોંધ - મુકાવું, ભુલાવું, મિચાવું, એવાં કર્મણિ રૂપોમાં હ્રસ્વ થાય છે. જુઓ નિયમ ૨૪મો.

૨૨. જ્યાં વ્યુત્પત્તિને આધારે જુદી જોડણી ન થતી હોય (જેમ કે, ઉપર, ચુગલ, કુરતું, મુગટ, અંગુર) તેવા બેથી વધારે અક્ષરના શબ્દોમાં ઈ કે ઊ પછી લઘુ અક્ષર આવે તો તે દીર્ઘ લખવાં, અને ગુરુ અક્ષર આવે તો તે હ્રસ્વ લખવાં. ઉદા૦ નીકળ, મૂલવ, વિમાસ, મજૂર, ખેડૂત, દુકાળ, સુતાર, તડૂક,

કિનારો, ભુલાવ, મિયાવ, તડુકાવ.

અપવાદ ૧ - વિશેષણ પરથી થતાં નામો તેમ જ નામ પરથી બનતાં ભાવવાચક નામોમાં મૂળ શબ્દની જોડણી કાયમ રાખવી. ઉદા૦ ગરીબ-ગરીબાઈ; વકીલ-વકીલાત; ચીકણું-ચીકણાઈ, ચીકાશ; મીઠું-મીઠાશ, મીઠાણ; જૂઠું-જૂઠાણું; પીળું-પીળાશ; ઝીણું-ઝીણવટ.

નોંધ - વેધી-વેધિત્વ, અભિમાનિત્વ, એવા શબ્દો તત્સમ સંસ્કૃત હોઈ ફેરફાર કરવામાં આવે છે.

અપવાદ ૨ - કેટલાક શબ્દો બોલતાં ઉપાંત્ય અક્ષર ઉપર ભાર આવે છે ત્યાં ઇ કે ઉ જે હોય તે દીર્ઘ કરવાં. ઉદા૦ ગોટીલો, દાગીનો, અરડૂસો, દંતૂડી વગેરે.

નોંધ - જેમાં આ જાતનો ભાર નથી આવતો એવા શબ્દો : ટહુકો, ફઉડી, મહુડું.

૨૩. ચાર અથવા તેથી વધારે અક્ષરના શબ્દોમાં આદિ ઇ કે ઉ હ્રસ્વ લખવાં. ઉદા૦ ભુલામણું, હિલચાલ, કિલકિલાટ, ખિસકોલી, ટિપણિયો, ટિટિયારો, ટિચકારી.

વિકલ્પ - ગુજરાત-ગૂજરાત.

નોંધ ૧ - આ જાતનો શબ્દ સમાસ હોય તો સમાસના અંગભૂત શબ્દોની જોડણી કાયમ રાખવી. ઉદા૦ ભૂલથાપ; બીજવર; હીણકમાઉ; પ્રાણીવિદ્યા; સ્વામીન્દ્રોહ; મીઠાબોલું.

નોંધ ૨ - કૂદાકૂદ, બૂમાબૂમ, ભુલભુલામણી, એવા દ્વિર્ભાવથી થતા શબ્દોમાં દ્વિર્ભાવ પામતા પદની જોડણી જ કાયમ રાખવી.

૨૪. પ્રાથમિક શબ્દો પરથી ઘડાતા શબ્દોમાં તથા ધાતુનાં પ્રેરક અને કર્મણિ પ્રયોગનાં રૂપોમાં પ્રાથમિક શબ્દ અથવા ધાતુની મૂળ જોડણી કાયમ ન રાખતાં ઉપર કલમ ૨૧, ૨૨, ૨૩, ૨૪ પ્રમાણે જોડણી કરવી. ઉદા૦ ભૂલ - ભુલામણી, ભુલાવવું; શીખ - શિખાઉ, શિખામણ; નીકળ - નિકાલ; ઊઠ - ઊઠવું, ઊઠાડ, ઊઠાવ, ઊઠમણું; મૂક - મુકાણ, મુકાવવું.

નોંધ ૧ - નિયમ ૧૯, ૨૦ પ્રમાણે સાનુસ્વાર ઇ ઉ વાળા શબ્દોમાં ફેર નહિ થાય. જેમ કે ચૂંથવું, ચૂંથારો, ચૂંથાવું, ચૂંથાવવું, કંગલાણ, કિંગલાવું, કિંગલાવવું.

નોંધ ૨ - ધાતુના અક્ષરો ગણવામાં તેનું સામાન્ય કૃદંતનું રૂપ નહિ, પણ મૂળ રૂપ લેવું. જેમ કે, ઊથલ(વું), મૂલવ(વું); ઊથલાવ(વું), તડૂક(વું), તડુકાવ(વું), તડુકા(વું).

અપવાદ ૧ - કર્મણિ રૂપોને નિયમ ૨૧માં અપવાદ ગણી હ્રસ્વ કરવાં. જેમ કે, મિયા(વું), મુકા(વું), ભુલા(વું).

અપવાદ ૨ - ક્રિયાપદનાં કૃદંત રૂપોમાં મૂળ જોડણી જ કાયમ રાખવી. જેમ કે, ભૂલનાર, ભૂલેલું; ભુલાવનાર; ભૂલાયેલું; મૂકનાર, મૂકેલું; મુકાયેલું, મુકાવનાર; મુકાવડાવેલું.

૨૫. શબ્દના બંધારણમાં ઈ પછી સ્વર આવતો હોય તો તે ઈ ને હ્રસ્વ કરી સ્વરની પહેલાં ય ઉમેરીને લખવું. ઉદા૦ દરિયો , કડિયો, રેંટિયો, ફડિયો, ધોતિયું, માળિયું, કાઠિયાવાડ, પિયર, મહિયર, દિયર, સહિયર, પિયુ.

અપવાદ - પીયો; તથા જુઓ પછીનો નિયમ. વિકલ્પ- પિયળ- પીયળ.

૨૬. વિભક્તિ કે વચનના પ્રત્યયો લગાડતાં કે સમાસ બનાવતાં શબ્દની મૂળ જોડણી કાયમ રાખવી. ઉદા૦ નદી - નદીઓ, નદીમાં ઇ૦. સ્ત્રી - સ્ત્રીઓ, સ્ત્રીને ઇ૦. ખૂબી - ખૂબીઓ. બારીબારણાં.

૨૭. ક . કરીએ, છીએ, ખાઈએ, ધોઈએ, સૂઈએ, જોઈએ, હોઈએ, મારીએ, એવાં ક્રિયાપદનાં રૂપો બતાવ્યા પ્રમાણે લખવાં. પણ થયેલું, ગયેલું, સચવાયેલું, એવાં રૂપો દર્શાવ્યા મુજબ લખવાં.

ખ. જુવો, ધુવો નહિ પણ જુઓ, ધુઓ લખવું. તેમ જ ખોવું, રોવું જેવાં ઓકારાન્ત ધાતુઓમાં ખુઓ, રુઓ લખવું. અને જુએ છે, ધુએ છે, ખુએ છે, રુએ છે, જોયેલું, જોતું; ખોયેલું, ખોતું; ધોયેલું, ધોતું વગેરે રૂપો દર્શાવ્યા મુજબ લખવાં.

ગ. સૂવું, પીવું જેવા ક્રિયાપદોમાં સૂએ છે, સૂઓ, સૂતું, સૂતેલ, સૂનાર, અને પીએ છે, પીઓ, પીતું, પીધેલ, પીનાર એ પ્રમાણે લખવું.

૨૮. પૈસો, ચૌટું, પૈડું, રવૈયો એમ લખવું. પણ પાઈ, પાઉંડ, ઊડઈ, સઈ એવા શબ્દો દર્શાવ્યા પ્રમાણે લખવા.

૨૯. સજા, જિંદગી, સમજ એમાં જ; તથા ગોઝારું, મોઝારમાં ઝ, અને સાંજ -ઝ, મજા -ઝા એમ લખવું.

૩૦. આમલી-આંબલી, લીમડો-લીંબડો, તૂમડું-તૂંબડું, કામળી-કાંબળી, ડામવું-ડાંભવું, પૂમડું -પૂંભડું, ચાંલ્લો-ચાંદલો, સાલ્લો-સાડલો એ બંને રૂપો ચાલે.

૩૧. કહેડાવવું-કહેવરાવવું, ગવડાવવું-ગવરાવવું, ઉડાડવું-ઉરાડવું, બેસાડવું-બેસારવું જેવાં પ્રેરક રૂપોમાં ડ અને રનો વિકલ્પ રાખવો.

૩૨. કવિતામાં નિયમાનુસાર જોડણી વાપરી હ્રસ્વ દીર્ઘ બતાવનારાં ચિહ્નો વાપરવાં.

૩૩. જે શબ્દોની જોડણી કે ઉચ્ચારને વિષે એકરૂપતા ચાલતી હોય તે શબ્દોની, ઉપરના કોઈ નિયમો અનુસાર જુદી જોડણી થતી હોય છતાં, પ્રચલિત જોડણી કાયમ રાખવી. ઉદાઁ મુજ, તુજ, ટુકડો, ટુચકો, મુજબ, પૂજારી, મુદત, કુમળું, કુસકી, ગુટકો, કુલડી.

સંક્ષેપોની સમજ

અઁ	અવ્યય
અઁક્રિઁ	અકર્મક ક્રિયાપદ
ઉદાઁ	ઉદાહરણ
એઁવઁ	એકવચન
ક.	કચ્છી (શબ્દ)
કર્મણિ	કર્મણિ પ્રયોગનું રૂપ
કા.	કાઠિયાવાડી (શબ્દ); (ભઁ, ભૂઁ, વઁસાથે) કાળ
કા.શા	કાવ્યશાસ્ત્ર
કૃઁ	કૃદંત
ક્રિઁ	ક્રિયાપદ
ખ.	ખગોળશાસ્ત્ર
ગ.	ગણિતશાસ્ત્ર
ચ.	ચરોતરી (શબ્દ)
જૈ., જૈન	જૈન (શબ્દ)
જ્યો.	જ્યોતિષશાસ્ત્ર
નઁ	નપુંસક લિંગ
નઁબઁવઁ	નપુંસક લિંગ, બહુવચન
ન્યા.	ન્યાયશાસ્ત્ર
પ.	પદ્યમાં વપરાતો (શબ્દ)
પ.વિ.	પદાર્થવિજ્ઞાનશાસ્ત્ર
પુંઁ	પુંલિંગ
પુંઁબઁવઁ	પુંલિંગ, બહુવચન
પ્ર.	પ્રમાણ શાસ્ત્ર
પ્રાઁવિઁ	પ્રાણીવિજ્ઞાન

प्रेरक	प्रेरकभेदनं रूप
७०व०	७०वचन
७०का०	७०विषयकाण
७०कृ०	७०विषयकृतं
७०वे	७०वे प्रयोगं रूप
७०.	७०गोण
७०का०	७०तकाण
७०कृ०	७०तकृतं
२०व	२०वानुकारी(शब्द)
२०वि०	२०सायणविज्ञान
ला.	लाक्षणिक (अर्थ)
व०का०	व०र्तमानकाण
व०कृ०	व०र्तमानकृतं
व०वि०	व०नस्पतिविज्ञान
वि०	विशेषण
वि०न०	विशेषण, नपुंसक लिंग
वि०पुं०	विशेषण, पुल्लिंग
वि०स्त्री०	विशेषण, स्त्रीलिंग
व्या.	व्याकरण
श०प्र०	शब्दप्रयोग
श०वि०	शरीरविज्ञान
स०	सर्वनाम
सर०	सरभावो
सं.	संज्ञावाचक
सा०कृ०	सामान्य कृतं
सु.	सुरती (शब्द)
स्त्री०	स्त्रीलिंग
स्त्री०७०व०	स्त्रीलिंग ७०वचन

વ્યુત્પત્તિના સંકેત

સં. સંસ્કૃત
ફા. ફારસી
અ. અરબી
ઇ. ઇંગ્લિશ
પ્રા. પ્રાકૃત
દે. દેશ્ય
અપ. અપભ્રંશ
પં. પંજાબી
પો. પોર્ટુગીઝ
હિં. હિંદુસ્તાની
મ. મરાઠી
કા. કાનડી
સર૦ સરખાવો

તે ઉપરાંતના નિર્દેશોમાં ભાષાનું પૂરું નામ લખ્યું છે.

ઉચ્ચારણના સંકેત

(૦) પોચો અનુનાસિક છે એમ બતાવે છે. જેમ કે, આંધળો (૦).

એ પહોળો એ છે એમ બતાવે છે. જેમ કે, પેઠે (પેં).

ઓ પહોળો ઓ છે એમ બતાવે છે. જેમ કે, હોવું (હોં).

(') વર્ણ સાથે ઉપર મૂકેલું અલ્પવિરામ ત્યાં હસ્ત્રુતિ બતાવે છે. જેમ કે, તારું (તા')

(,) વર્ણ સાથે નીચે મૂકેલું અલ્પવિરામ ત્યાં યસ્ત્રુતિ બતાવે છે. જેમ કે, આંખ (ખ,).

(્) ખોડાનું ચિહ્ન લઘુપ્રયત્ન અક્ષર બતાવે છે. જેમ કે, કહેવું (કહેં).

બીજાં ચિહ્નોની સમજ

+ કાલગ્રસ્ત શબ્દ.

○ આગલા શબ્દમાં ઉમેરો કરવાનું સૂચવે છે. ઉદા○ રાફ, ંડો એટલે રાફ, રાફડો. ક(○ર)કરું એટલે કકરું, કરકરું.

- આગલા શબ્દના અંત્ય અક્ષરને બદલે મૂકવાનું સૂચવે છે. ઉદા○ રાધા(-ધિકા) એટલે રાધા, રાધિકા. 'રાન'માં. ંટી (-વી, -વું) એટલે રાનટી, રાનવી, રાનવું.

(?) શબ્દ કે તેના જે ભાગ આગળ પ્રશ્ન હોય તે બીના વિષે શંકા છે, એમ સૂચવે છે.

'ગુજરાત વિદ્યાપીઠ' પ્રકાશિત 'સાર્થ જોડણીકોશ (પુરવણી સહિત)' (સાતમું પુનર્મુદ્રણ, મે ૨૦૦૭)માં આપેલા 'જોડણીના નિયમો' અને 'સંક્ષેપોની સમજ'નું સાભાર અક્ષરાંકન, 'ગુજરાતી લૅક્સિકોનના વપરાશકાર'ના લાભાર્થે ગુજરાત વિદ્યાપીઠના સૌજન્યથી.